

Mindre hälleflundra *Reinhardtius hippoglossoides* – första dokumenterade fångsten i svenska vatten

En mindre hälleflundra *Reinhardtius hippoglossoides* (Walbaum, 1792), även kallad blåkveite, fångades den 10 januari 2011 i den svenska zonen i Skagerrak av besättningen på båten GG 435, Kennedy. Trålen sattes vid positionen 58° 16' N, 10° 19' Ö och togs upp vid 58° 31' N, 10° 16' Ö, djupet var 350–370 meter. Fisken som var 54 cm lång fotograferades och tillagades senare i provsmakningssyfte av Svensk Fisk. Göteborgs Naturhistoriska Museum har tidigare erhållit ett exemplar som tagits av svensk båt i den norska delen av Skagerrak.

Mindre hälleflundra är en kallvattensfisk med nordatlantisk utbredning från New Foundland, sydvästra Grönland, Skottland, Väst- och Nordnorge, Svalbard och Barents hav. Den uppehåller sig i vatten

med temperaturer mellan -1 °C och +4 °C på 200–2 000 meters djup. Honorna, som blir störst, kan nå en längd på 130 cm och en vikt på 45 kg, men det är sällsynt med exemplar över 80 cm (6–8 kg) för hanar respektive 100 cm (15–20 kg) för honor.

Det är troligt att arten har förbisetts tidigare, och att den fångats då och då i djupare delar av Skagerrak men inte förts in till försäljning eller kasserats till havs. Köttet betraktas som sämre än det hos hälleflundra *Hippoglossus hippoglossus* (som numera är oerhört sällsynt i svenska vatten, främst på Västkusten). Namnet blåkveite syftar på det genomskinligare köttet som inte är lika hållbart som hälleflundrans.

Mindre hälleflundra skiljer sig från hälleflundra (som ibland kallas helgefundra) på att sidolinjen är

Mindre hälleflundra fångades för första gången i svenska vatten i januari 2011. Den skiljer sig från hälleflundra bl.a. genom att sidolinjen är nästan rak, medan den hos hälleflundra bildar en båge över bröstfenan. Den sida som visas är fiskens högra sida som kallas ögonsida, eftersom båda ögonen är placerade här. Den sida som vetter ned mot underlaget är fiskens blandsida. Hos flertalet plattfiskar är blandsidan mycket vit eller vitaktig. Hos mindre hälleflundra är den inte mycket ljusare än ögonsidan, vilket antyder att arten lever ett huvudsakligen pelagiskt liv. Foto: Leif Jonsson

På de här två bilderna är det inte lätt att se vilken typ av fisk det rör sig om. Ögonen hos mindre hälleflundra sitter närmare ryggen än hos de flesta andra plattfiskar; det ena ögat ser ut att sitta mitt uppe på ryggen. Mindre hälleflundra simmar "upprätt" som "normala" fiskar, men när den lägger sig på botten ligger den med ena sidan nedåt som andra plattfiskar. Foto: Leif Jonsson

nästan rak och inte har en båge över bröstfenan. Närmast i utseende kommer lerskädda *Hippoglossoides platessoides*, som också har en rak sidolinje men som har sträva taggiga fjäll jämfört med den mindre hälleflundrans släta fjäll. Speciellt för den mindre hälleflundran är också att den oftast har en kraftigt pigmenterad "blindsida", och att vänstersidans öga inte vandrat över helt till högersidan utan sitter mitt i rygglinjen. Detta hänger ihop med dess beteende. Arten är bentopelagisk, dvs. den lever på och vid botten, men den simmar ofta uppe i det fria vattnet där den jagar föda som består av fiskar, räkor och bläckfiskar. ■

Leif Jonsson

E-post: Leif.Jonsson@osteology.se

De tre arterna beryxar skiljs bl.a. på antalet fenstrålar i ryggfenan. De fyra främsta fenstrålarna är taggstrålar medan de övriga är mjukstrålar. Hos mindre beryx (bilden) finns totalt högst 20 fenstrålar. Foto: Leif Jonsson

Mindre beryx *Beryx splendens* – första fyndet i svenska vatten

Fångsten av Sveriges första mindre beryx *Beryx splendens* gjordes väster om Väderöarna på ca 200 meters djup av fiskaren Jonas Abrahamsson på båten GG 173 Vingafjord. Fisken hade en total-längd på 41,0 cm och vägde ca 890 gram.

Släktet *Beryx*, som hör till familjen beryxfiskar (Berycidae) i ordningen beryxartade fiskar (Beryciformes), omfattar de tre arterna nordisk beryx *B. decadactylus* (Cuvier, 1829), mindre beryx *B. splendens* Lowe, 1834 och *Beryx mollis*. Abe, 1959. Den senare har nyligen skiljts ut som egen art från *B. splendens* och finns i nordvästra Stilla havet och västra Indiska oceanen. Beryxar känns lätt igen på sin tillplattade höga kroppsform, sina stora ögon och taggiga, sträva fjäll samt den ljusröda färgen. Bukfenorna har en s.k. taggstråle (en styv och ganska hård fenstråle) och 10–

13 grenade mjukstrålar, medan arterna i ordningarna kindpansrade fiskar (Scorpaeniformes) och abborrartade fiskar (Perciformes) har en taggstråle och maximalt fem grenade mjukstrålar. Mindre beryx har slankare form och är mer än tre gånger så lång som hög mot 2,5 gånger hos nordisk beryx. Den har också fler fjäll i sidolinjen, 63–67 mot 57–62 hos nordisk beryx, och sidolinjefjällen fortsätter ända ut till stjärtfenans bakkant. Ryggfenan hos mindre beryx har fyra taggstrålar och 14–16 grenade mjukstrålar, medan nordisk beryx har fyra taggstrålar och 18–20 grenade mjukstrålar. Hos båda beryxarterna är de främre fenstrålarna i både övre och undre delen av stjärtfenan hårda och spetsiga. Det samma gäller, fast i mindre grad, för sanktpersfisken *Zeus faber* i ordningen Zeiformes som systematiskt står nära Beryciformes.

Familjen beryxfiskar (Berycidae) omfattar bara två släkten, *Beryx* och *Centroberyx*, och totalt tio kända arter. De anses utgöra en evolutionärt ursprunglig grupp inom den stora överordningen taggfeniga fiskar (Acanthopterygii), som utvecklades till en mängd former under kritaeriodens andra hälft för ca 100–65 miljoner år sedan. Senare, under eocen för 55–35 miljoner år sedan, ersattes de efter hand av ordningarna kindpansrade fiskar (Scorpaeniformes) och abborrartade fiskar (Perciformes), som idag är de dominerande formerna av taggfeniga fiskar. Detta skedde under den tid i Jordens historia då de den tidigare sydliga superkontinenten Gondwana (Gondwanaland) splittrades upp och grundare hav bildades mellan de nya kontinenterna. Idag finner man de flesta grupperna av beryxartade fiskar på djupare vatten i tropiska och subtropiska delar av världshaven, eller som nattaktiva fiskar på korallrev, medan de kindpansrade och abborrartade fiskarna är vanliga på grundare vatten närmare kusterna. Alla familjer inom ordningen Beryciformes är marina, men bland kindpansrade och abborrartade fiskar finns också arter som koloniserat floder och sjöar.

Mindre beryx har tidigare inte noterats i Nordsjöområdet; arten har närmast fångats väster om Brittiska öarna och söder om Island. Den är vanligare söderut och det finns också några fynd från Medelhavet. Runt Kanarieöarna fiskas den regelbundet i mindre antal och saluförs som matfisk. Totalutbredningen omfattar tempererade och tropiska hav Jordan runt, och mindre, kommersiella fångster i görs bl.a. i Sydafrika och kring Nya Zeeland samt i södra Australien. Köttet är vitt och fast som kokt, och beryxfiskar har ökat i popularitet som matfiskar i takt med att kommersiell trålning på djupt vatten har blivit allt vanligare.

Mindre beryx uppehåller sig på de övre delarna av kontinentalslutningarna och kring undervattensberg på 180–1 300 meters djup (främst på 400–600 m).

De båda beryxarterna är s.k. bentopelagiska fiskar. Det innebär att de dagtid lever på eller nära botten och att de nattetid kan göra vertikala vandringar upp till 200 meter över botten för att fånga småfiskar, kräftdjur och bläckfiskar.

Mindre beryx tillväxer långsamt och blir könsmogen först vid 5–8 års ålder och en längd av drygt 30 cm. Leken sker i omgångar under flera dygn, och ägg, larver och yngel är pelagiska. Förökningstakten är låg, och man kan därför räkna med att risken för överfiskning är stor om djuphavstrålningen ökar i omfattning. Det äldsta kända individen var 23 år och det största exemplaret var 70 cm i totallängd.

Familjen beryxfiskar innehåller också släktet *Centroberyx* med sju arter, de flesta i västra Stilla havet och Indiska oceanen. Arterna inom släktet *Centroberyx*, speciellt yngre individer, kan förekomma på grundare vatten, upp till 10 meters djup.

Summary: First record of Splendid alfonsino (*Beryx splendens* Lowe, 1834), family Berycidae in Sweden.

A specimen of the deepwater fish *Beryx splendens*, Splendid alfonsino or Lowe's beryx, was caught in the Swedish part of the Skagerrak on October 5 in 2011. This is the first record of the species from the North Sea area. Splendid alfonsino has a circumglobal distribution and is more common in the tropical and subtropical parts of the oceans. A low number of specimens have so far been reported from Northern European waters, west off the British Isles and south of Iceland. It is commercially caught off the Canary Islands, but it is not known to occur in the Mediterranean.

Splendid alfonsino can be distinguished from the other European species in the same genus, Alfonsino (or Northern beryx) *Beryx decadactylus* (Cuvier, 1829) by its relatively slender body proportions, lower number of soft rays in the dorsal fin (14–16 vs. 18–20) and higher number of lateral line scales (63–67 vs. 57–62).

Like other species in the family Berycidae the Splendid alfonsino is a deepwater fish that normally lives along the upper parts of the continental slopes and around seamounts at depths of 180–1 300 meters (typically 400–600 m). It is a benthopelagic fish that stays close to the bottom at daytime and raises several hundred meters in the water during night in search of prey such as small fish, crustaceans and cephalopods.

Growth is slow, and sexual maturity is reached at an age of 5–8 years and a size of around 30 cm. As the fecundity is relatively low, the species is probably suffer from increased commercial deepwater trawling.

Tack till Christoffer Curry i Fiskaffären vid St. Sigfridsplan i Göteborg som ropade in fisken vid Göteborgs Fiskauktion och sedan skänkte den till Göteborgs Naturhistoriska Museum. ■

Leif Jonsson

E-post: Leif.Jonsson@osteology.se

Litteratur

- Froese, R. and D. Pauly. Editors. 2011. FishBase. World Wide Web electronic publication. www.fishbase.org, version (10/2011).
- Psomadakis, P.N., Stefanni, S., Merella, P., Ferrando, S., Amato, A. & Vacchi, M. 2012. Additional records of *Beryx splendens* (Osteichthyes: Berycidae) from the Mediterranean Sea, with notes on molecular phylogeny and parasites. Italian – Journal of Zoology, 79(1):111-119.

Nätmönstrad sjökock *Callionymus reticulatus* – första fyndet i svenska vatten

Det första fyndet av nätmönstrad sjökock *Callionymus reticulatus* Valenciennes, 1837 gjordes strax söder om Lyngö i södra Väderö-arkipelagen (Bohuslän) den 15 augusti 2010. Fisken upptäcktes och fotograferades på skalgrusbotten invid klippor på cirka 15 meters djup. Det var marinekologen Lars-Ove Loo – verksam vid Sven Lovén centrum för marina vetenskapet, Tjärnö – som först fick ögonen på den märkliga och vackert tecknade fisken som han inte kände igen. Tillsammans med marinbotanikern Jan Karlsson genomförde Lars-Ove Loo denna dag en inventering åt Länsstyrelsen inför beslut om att avsätta området som naturreservat. Efter konsultation visade det sig att han fotograferat en hona av nätmönstrad sjökock, som därmed påträffats för första gången i Sverige.

– Det är ju inte riktigt vad man räknar med, att upptäcka en ny fiskart, men kul var det, säger Lars-Ove Loo.

Den nätmönstrade sjökocken litade på sin kamouflerande färgteckning och låg helt stilla på botten. Under samma expedition fann Jan Karlsson en för landet ny alg, så området kan säkerligen hysa flera upptäckta arter av olika slag.

Nätmönstrad sjökock är en av tre nya arter av strålfeniga fiskar som påträffats i Sverige sedan 2010.

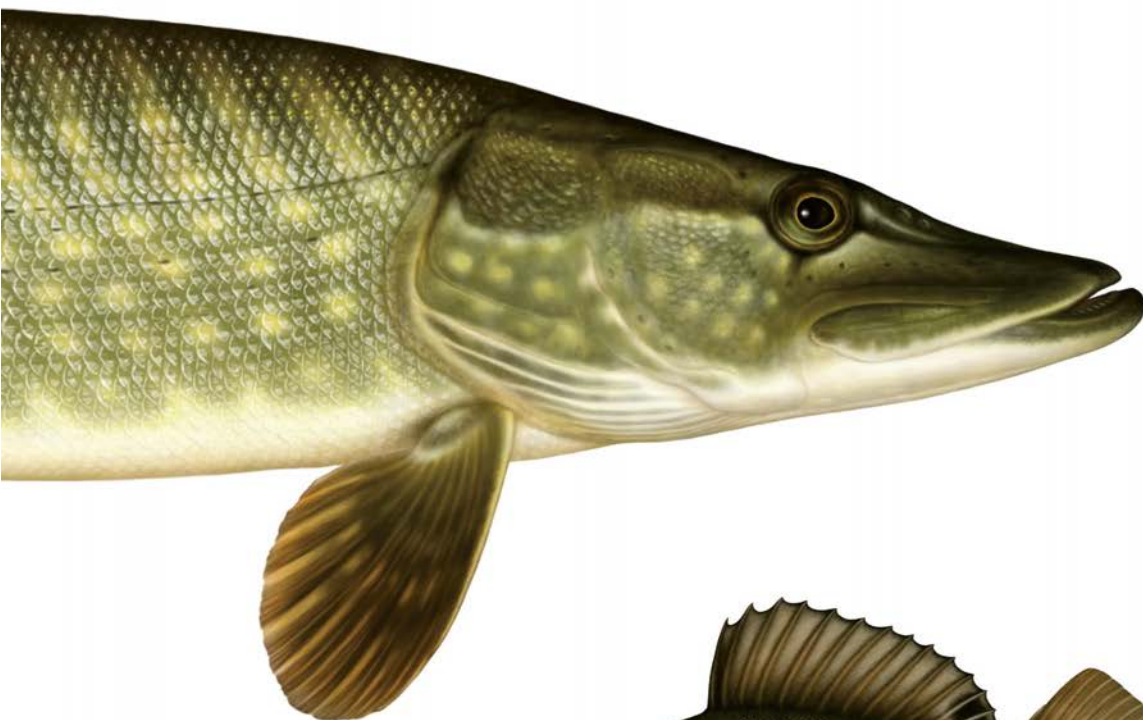
Foto: Lars-Ove Loo

I Sverige har nu tre arter av sjökocksfiskar (familjen Callionymidae) påträffats; förutom den nätmönstrade finns två tämligen allmänt förekommande arter: randig sjökock *Callionymus lyra* och fläckig sjökock *C. maculatus*. Den nätmönstrade sjökockens bakre ryggfena har tio fenstrålar istället för åtta eller nio som hos den randiga och fläckiga sjökocken. Den kan mycket väl vara förbisedd i svenska vatten. ■

Tomas Carlberg

Bli en fena på fiskar!

Strålfeniga fiskar - kommer i september!

NATIONALNYCKELN TILL SVERIGES FLORA OCH FAUNA